

Κοινωνιολογία της εκπαίδευσης

2^η συνάντηση

Διαφορά προνεωτερικής και σύγχρονης εκπαίδευσης

Προνεωτερική εκπαίδευση

- Άτυπη εκπαίδευση
- Κοινωνικοποίηση του παιδιού μέσα από τη συμμετοχή των παιδιών στην καθημερινή ζωή και τις εργασίες της οικογένειας και της κοινότητας.
- Μάθηση μέσα από τη συμμετοχή στις δραστηριότητες της οικογένειας.

Σύγχρονη εκπαίδευση

- Τυπική εκπαίδευση
- Κοινωνικοποίηση του παιδιού μέσα από τη συμμετοχή του σε ένα διακριτό και γραφειοκρατικά οργανωμένο θεσμό.
- Μετάδοση γνώσης από εξειδικευμένο εκπαιδευτικό προσωπικό.

Πώς επικράτησε το μοντέλο εκπαίδευσης που έχουμε σήμερα;

*Ποιοι οικονομικοί, κοινωνικοί, πολιτικοί
και ιδεολογικοί λόγοι οδήγησαν στη
διαμόρφωση της σύγχρονης εκπαίδευσης;*

Η ανάπτυξη των εκπαιδευτικών συστημάτων

- Γερμανικά κρατίδια (Πρωσία, Αυστρία, Σαξονία), Γαλλία, Ολλανδία, Ελβετία: από τα τέλη του 18^{ου} αιώνα μέχρι τη δεκαετία του 1830.
- Βόρειες πολιτείες των ΗΠΑ: την «Εποχή των Μεταρρυθμίσεων», από το 1830 έως την έναρξη του Εμφυλίου Πολέμου το 1861.
- Βρετανία και κράτη της Νότιας Ευρώπης αναπτύσσουν τα εκπαιδευτικά τους συστήματα από το 2^ο μισό του 19^{ου} αιώνα και μετά.
- Η Βρετανία θεσπίζει ένα δημόσιο εκπαιδευτικό σύστημα μόλις το 1902.

Οι δυσκολίες μιας απάντησης

- ❑ Η ανάπτυξη των σύγχρονων εκπαιδευτικών συστημάτων
  - ❑ αποτελεί στοιχείο της πολυσύνθετης πολιτικής και κοινωνικής διαδικασίας διαμόρφωσης των σύγχρονων θεσμών.
  - ❑ Δεν πραγματοποιήθηκε ομοιόμορφα στα σύγχρονα κράτη.

Συνεπώς

Η απάντηση που θα δώσουμε πρέπει

1. να εντάσσει την ανάπτυξη των εκπαιδευτικών συστημάτων στις ευρύτερες κοινωνικές και πολιτικές μεταβολές που διαμόρφωσαν τον σύγχρονο κόσμο και
2. να είναι σε θέση να εξηγήσει τον ανομοιόμορφο τρόπο με τον οποίο αναδύθηκαν στα διάφορα έθνη κράτη.

Η φιλελεύθερη θεώρηση

Αποδίδει τη γέννηση της σύγχρονης εκπαίδευσης σε 3 παράγοντες:

1. Προτεσταντισμός : Η ορθή κατανόηση του Χριστιανισμού εξαρτάται από την προσεκτική μελέτη των γραφών και συνεπώς επιδίωκαν συστηματικά τον εγγραμματισμό των πιστών.

2. Διαφωτισμός : Τόνισε τη σημασία της μόρφωσης και την επιδεκτικότητα όλων των ανθρώπων στη μάθηση.

3. Δημοκρατικό πολίτευμα : Η φιλελεύθερη δημοκρατία ευνοεί την προσωπική ανάπτυξη των ατόμων μέσω της εκπαίδευσης

Η φιλελεύθερη θεώρηση

- Από τον 16^ο αιώνα και μετά η εκπαίδευση αναπτύσσεται στις προτεσταντικές χώρες:
  - Γερμανικά κράτη,
  - Ολλανδία,
  - βόρειες πολιτείες ΗΠΑ
- Τον 19^ο αιώνα αυτή η πρώτη επίδραση απέκτησε μεγαλύτερη δυναμική εξαιτίας
  - Διαφωτισμού και
  - της συνεχώς αναπτυσσόμενης φιλελεύθερης δημοκρατίας.

Κριτική στη φιλελεύθερη θεώρηση

- ❑ Η προτεσταντική κυριαρχία στην εκπαίδευση δεν είναι προφανής. Η σημασία της Αντί-Μεταρρύθμισης.
- ❑ Το εθνικό εκπαιδευτικό σύστημα είναι προσανατολισμένο προς το γενικό συμφέρον του έθνους.
- ❑ Το εθνικό εκπαιδευτικό σύστημα κοσμικό χαρακτήρα. Προέκυψε από τη ρήξη με την κυριαρχία του κλήρου στην εκπαίδευση.
- ❑ Οι ιδέες του Διαφωτισμού έχουν λίγη σχέση με τη σχολική πραγματικότητα
- ❑ Ο Διαφωτισμός επηρέασε τις προοδευτική παιδαγωγική σκέψη, αλλά όχι το σχολικό σύστημα.

Κριτική στη φιλελεύθερη θεώρηση

- ❑ Η ανάπτυξη των εκπαιδευτικών συστημάτων προηγείται πολλές φορές της εδραίωσης της δημοκρατίας (Πρωσία, Γαλλία)
- ❑ Οι φιλελεύθερες ιδέες του *laissez-faire* δεν είναι πάντα φιλικές προς την εκπαίδευση.
- ❑ Η καθολική δημόσια εκπαίδευση διατυπώνεται ως αίτημα από ριζοσπαστικά στοιχεία της εργατικής τάξης.
- ❑ Η καθολική εκπαίδευση αναπτύσσεται ως αντίδραση στη ριζοσπαστικοποίηση της εργατικής τάξης.

Μία λειτουργική θεώρηση

- ❑ Απόρριψη ιδεαλιστικών θέσεων φιλελευθερισμού
- ❑ Τα εκπαιδευτικά συστήματα αναδύονται διότι απαντούν σε συγκεκριμένες κοινωνικές και οικονομικές ανάγκες που προκύπτουν από τη βιομηχανική επανάσταση.
- ❑ Στη βιομηχανική κοινωνία η εκπαίδευση
  1. Λειτουργεί ως ισχυρός φορέας κοινωνικής ένταξης.
  2. Καλλιεργεί δεξιότητες και μεταδίδει γνώσεις που είναι αναγκαίες για τη λειτουργία της βιομηχανίας.

Εκπαίδευση και βιομηχανία

- ❑ Στην 1η φάση της βιομηχανικής επανάστασης (18^{ος} ως αρχές 19^{ου} αιώνα) απαιτούνταν ελάχιστες τεχνικές δεξιότητες και γνώσεις.
- ❑ Ανάγκη για περισσότερες τεχνικές και επιστημονικές γνώσεις στη 2^η φάση της βιομηχανικής ανάπτυξης (2^ο μισό 19^{ου} αιώνα), όταν πια τα εθνικά εκπαιδευτικά συστήματα έχουν διαμορφωθεί.
- ❑ Οι χώρες που προπορεύονται στη διαμόρφωση εκπαιδευτικών συστημάτων υστερούν στη βιομηχανική ανάπτυξη.
- ❑ Το περιεχόμενο τα εκπαίδευσης αντιστοιχούσε ελάχιστα στις ανάγκες της βιομηχανίας.
- Συνεπώς η σύνδεση της διαμόρφωσης της σύγχρονης εκπαίδευσης με τις ανάγκες της βιομηχανικής παραγωγής μοιάζει αδύναμη.

Μαρξιστική Θεωρήση

□ Τα εκπαιδευτικά συστήματα δεν αναδύονται εξαιτίας της βιομηχανικής παραγωγής, αλλά εξαιτίας των ραγδαίων κοινωνικών αλλαγών που φέρνει η εκβιομηχάνιση:

1. Γενίκευση της έμμισθης εργασίας
2. Προλεταριοποίηση των αγροτών
3. Ραγδαία αστικοποίηση
4. Νέες μορφές εργασιακής πειθαρχίας
5. Αλλαγές στη δομή της οικογένειας

Μαρξιστική Θεώρηση

- ❑ Οι συνθήκες ζωής της εργατικής τάξης και η αποδιοργάνωση της οικογενειακής δομής οδηγούν τους μεταρρυθμιστές της μεσαίας τάξης να εργαστούν υπέρ της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης.
- ❑ Η μεσαία τάξη αντιλαμβάνεται την εκπαίδευση ως μέσο
  - a. για την ηθική και διανοητική ανύψωση των εργατών, την καλλιέργεια της ηθικής εγκράτειας και της θρησκευτικής συνείδησης.
  - b. για την αναχαίτιση της διάδοσης ριζοσπαστικών ιδεών.
- Οι κοινωνικές συνθήκες της εργασίας και της διαβίωσης των εργατών λειτουργούν με έναν διπλό τρόπο στην εκπαίδευση:
  1. Κλόνισαν την παραδοσιακή άτυπη εκπαίδευση και απέτρεψαν τα παιδιά από τη σχολική φοίτηση
  2. Ενθάρρυναν τους μεταρρυθμιστές να εντείνουν τις προσπάθειές τους για κατάργηση της παιδικής εργασίας και καθιέρωση της μαζικής εκπαίδευσης.

Κριτική στη μαρξιστική θεώρηση

- ❑ Σημαντική συνεισφορά στην κατανόηση της ανάπτυξης των εκπαιδευτικών συστημάτων.
- ❑ Η ιδιαιτερότητα στην εκπαίδευση των πρώτο-βιομηχανικών κοινωνιών (Πρωσία, Γαλλία)
- Μειονεκτήματα μαρξιστικής προσέγγισης:
  1. Υπερβολική έμφαση στην εκπαίδευση στις πόλεις
  2. Ανάδυση εκπαιδευτικών συστημάτων πριν η αστικοποίηση αναγνωριστεί ως πρόβλημα.
  3. Αναγωγιστική προσέγγιση

Πέρα από τον αναγωγισμό

- ❑ Τόσο η λειτουργική όσο και η μαρξιστική θεώρηση μπορούν να κριθούν ως αναγωγιστικές:
  - ❑ Αναζητούν τους καθοριστικούς κοινωνικούς παράγοντες γέννησης της σύγχρονης εκπαίδευσης.
  - ❑ Παραβλέπουν τη σημασία της κοινωνικής διαμάχης
- ❑ Τα εκπαιδευτικά συστήματα δεν προκύπτουν μηχανιστικά εξαιτίας ορισμένων κοινωνικών συνθηκών, αλλά μέσα από την κοινωνική διαμάχη ανταγωνιζόμενων ομάδων.
- ❑ Οι κοινωνικοί παράγοντες και η σημασία τους διαμεσολαβείται από τις κοινωνικές διαμάχες εντός του έθνους-κράτους.

Βασικές θέσεις μιας μη αναγωγιστικής θεώρησης

1. Ο ακριβής τρόπος με τον οποίο οι ανάγκες της οικονομικής και βιομηχανικής παραγωγής επιδρούν στις εκπαιδευτικές μορφές καθορίζεται από τον τρόπο που αυτές οι ανάγκες εκπροσωπούνται από τις διαφορετικές κοινωνικές ομάδες μέσω του κράτους.
  - Γαλλία, Πρωσία: Το κράτος θεωρείται σημαντικό για την οικονομική ανάπτυξη → πρώιμη ανάπτυξη του εκπαιδευτικού συστήματος και με προσανατολισμό στην οικονομία και στη βιομηχανία.
  - Βρετανία: Η βιομηχανική αστική τάξη δεν έχει πρόσβαση στο κράτος → καθυστερημένη ανάπτυξη του εκπαιδευτικού συστήματος και με προσανατολισμένο στις παραδοσιακές αξίες της αριστοκρατίας.

Βασικές θέσεις μιας μη αναγωγιστικής θεώρησης

- ❑ Η εκπαίδευση συνδέεται στενά και με τη διαμόρφωση και την αναπαραγωγή της κυρίαρχης ιδεολογίας του κράτους.
- ❑ Εκπαίδευση → εργαλείο για τον πολιτισμικό μετασχηματισμό των πληθυσμών.

Συνεπώς:

2. Η εκπαίδευση αναπτύσσεται πιο δυναμικά όπου και όταν το κράτος εμπλέκεται πιο έντονα σε διαδικασίες πολιτισμικού μετασχηματισμού.

Βασικές θέσεις μιας μη αναγωγιστικής θεώρησης

3. Η ιδεολογία του εθνικισμού παίζει σημαντικό ρόλο στη συγκρότηση των εκπαιδευτικών συστημάτων

❑ Στις χώρες που η απόκτηση εθνικής ενότητας ήταν παρατεταμένη και γνώρισε δυσκολίες ο εθνικισμός υπήρξε σημαντικός παράγοντας διαμόρφωσης του εκπαιδευτικού συστήματος.

❑ Το σχολείο λειτουργεί ως όργανο για

1. την προαγωγή της εθνικής γλώσσας

2. Εμπέδωση εθνικής ταυτότητας

3. Εκλαϊκευση εθνικής κουλτούρας